

ÉVEZREDES CIVILIZÁCIÓ ÚTKERESÉSE A VÁLTOZÓ VILÁGRENBEN

Szubrahmanjam DZSAJSANKAR: *India útja. Stratégiák egy bizonytalan világban.*

Fordította: BÓDOGH-SZABÓ Pál. MCC Press, Budapest, 2023. 228. oldal, 4950 Ft

A változások korában élünk, átalakul a világrend körülöttünk, aminek messzemenő következményei az életünk minden mozzanatára hatással lesznek, de a hétköznapi feladatai kevés időt hagynak ezen változások átgondolására. Mégis fontos időt szakítani ezek számbavételére, a kapcsolódó folyamatok átgondolására, annak megértésére, hogy mindez milyen jövő felé tereli az országainkat; ennek során szerencsére támaszkodhatunk más nemzetek ezzel kapcsolatos gondolkodására.

Szubrahmanjam Dzsajsankar India tehetséges stratégája, sikeres külügyminisztere, aki az *India útja* című könyvében összegyűjtötte gondolatait a minket körülvevő globális változások hatásairól.

India egy olyan civilizációs állam, melynek újbóli felemelkedése egyben a történelem visszatérésének újabb bizonyítéka. Igaz ugyan, hogy India nem hasonlítható össze Magyarországgal, mégis számos párhuzamot látjuk kibontakozni. A két ország közötti párhuzamok között ott van például a szuverenitás priorizálására, a konnektivitás építésére, a stabilizátorszerepre és a régiós építkezésre való összpontosítás. India és Magyarország távol vannak egymástól, és sok mindenben különböznek, a világpolitika helyzetértékelésében és a fejlesztési irányok tekintetében mégis hasonló megállapításokra jutottak. Tudatában kell lennünk annak, hogy India súlya, pozíciója és lehetőségei nem hasonlíthatók a mi lehetőségeinkhez, de ezt a külpolitikára vonatkozó újragondolási kísérletet mindenképp tanulmányozni érdemes, és érdemes tanulni az ebben a könyvben vázolt megközelítésből.

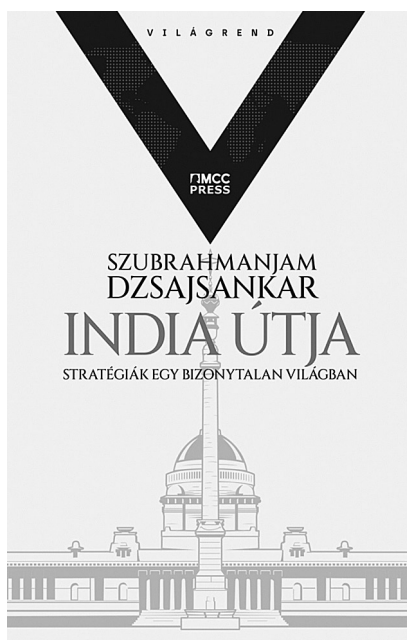
A könyv őszinte kísérlet az indiai külpolitika újragondolására az átalakuló világban, mely egyben lehe-

tővé teszi az indiai nemzeti narratíva megértését és népszerűsítését. Tekintve, hogy hasonló feladattal birkózik éppen minden ország, maga a könyv értékes esettanulmány. Annál is inkább, mert szerzője kiváló gyakorlati szakember (karrierdiplomata, aki a mostani külügyminisztersége előtt nagykövetségeken szolgált Moszkvában, Washingtonban, Budapesten és Pekingben), és hajlamot mutat munkája elméleti-tudományos megalapozására, korábban megvédte PhD-

disszertációját, megírta az indiai-amerikai nukleáris megállapodás történetét, vendégkutató volt Szingapúrban és másutt.

Először a szerző az alappillérekre összpontosít: *India legfőbb érdeke egy multipoláris világrend, mely nagyobb súlyt biztosít az ország számára.* India nem a legkedvezőbb helyzetből indul, ami részben saját külpolitikai hibái miatt, részben pedig más szereplők által ráerőltetett hátrányokból adódik. Az említett hátrányok ellensúlyozása érdekében számos fontos politikát fogalmazott meg és implementált, például: *Neighborhood First*-megközelítés, mely ellensúlyozza az ország felosztásának hatásait, mert a pragmatikus kompromisszumnak a szomsz-

zedos országokkal kisebb az ára, mint egy konfliktusokkal terhelt viszony. Újragondolja a kapcsolatait a korábbi ellenfeleivel, kiemelten az Egyesült Államok, Kína és Pakisztán kapcsán. Az egyensúlyozó és stabilizátor politika fenntartása is fontos, ezért az ország része a Négyoldalú Biztonsági Párbeszédnek és a Sanghaji Együttműködési Szervezetnek is. Kiemelten fontosnak tartja az általános helyzetértékelést. Az USA-ra, mellyel a kapcsolat javulni kezdett a 2005-ös nukleáris megállapodás óta, úgy tekint, mint az eddigi világrend biztosítójára, mely hagyományosan a megállapodá-

sokat preferálta, de a negatív átalakulások miatt mára inkább abban érdekelt, hogy megváltoztassa az immár az érdekeit nem szolgáló játékszabályokat. Részben ez is (vagyis az eddigi világrend aláírása a nagyhatalmak által) újra relevánssá teszi a hatalmi erőegyensúlyra való támaszkodást. Ez azonban szükségszerűen instabilabb, ami csak felerősíti az együttműködések tranzakcionális jellegét, és az *ad hoc* kooperációk és a *frenemies* típusú kapcsolatok megszorodását okozza. Mindez szükségszerűvé teszi a szövetségeken túli, azokon átívelő kapcsolatépítést. Mindennek fényében felerősödnek a regionális és lokális együttműködések, és gyengülnek a globális elköteleződések. A korábbi átlátható nemzetközi architektúra egyre komplexebbé válik. A legnehezebben mindehhez azon országok alkalmazkodnak majd, akik régóta egy-egy szövetségi rendszer részeként működtek, míg a függetlenebb szereplők könnyebben alkalmazkodhatnak.

A következő, amire a szerző kitér, az az indiai stratégiai gondolkodás nemzeti hagyománya. A világ és különösen a Nyugat nem ismeri az indiai stratégiai gondolkodást és annak alapműveit: a *Mahábháratát*, illetve az *Arthaszástrát*. A szerző egy egész fejezetet át az előbbi mentén mutatja be az indiai megközelítést. Ráadásul ezek az alapművek éppen a mostani helyzetben aktuálisak, mert azok a mostanihoz hasonló rendezetlenség idejében születtek. Ugyanakkor arra is kitér a könyv, hogy nem szabad a megszokott dogmákra támaszkodni; az új, dinamikus átalakuló világot csakis új, friss gondolkodásban lehet megközelíteni. Az átalakulások közepette a megszokott, elfogadott megközelítésekre való támaszkodás egyenesen veszélyes.

A könyv következő része áttekinti az indiai külpolitika történetét, és a független, szuverén India külpolitikájának hat fázisát veszi szemügyre. Ezen időszak főbb leckéi a következők: 1) nagyobb realizmus a külpolitikában, 2) nagyobb hangsúly a belpolitikán, nevezetesen a nemzeti, főleg gazdasági fejlesztésen, 3) az opciók maximalizálása és a mozgástér növelése szükségszerűvé teszi a számos szereplővel való együttműködést (*multi-alignment*), 4) a kockázatvállalás a diplomácia fontos aspektusa, az alacsony kockázatú külpolitika csak limitált eredményeket hozhat, 5) mindig törekedni kell a reális helyzetértékelésre, végül 6) a téves analízis mindig sokba kerül a nemzetnek.

A történelem végéről szóló diskurzus csak egy olyan szüklátókörű, eurocentrikus szemléletben szület, mely teljesen figyelmen kívül hagyja az Ázsiában és máshol zajló folyamatokat. A világ újra elmozdult a természetesebb politikai, kulturális sokszínűség felé. A nacionalizmus erősödik a belpolitikában és a külpolitikában világszerte, míg a kozmopolitizmus elleni vádak között ott a megélhetés és az identitás elvesztése. Mindezen megfontolásokat – a nacionalizmus előretöréséről és a globalizmus visszaszorulásáról – egy egész fejezetben tárgyalja a szerző, és ezt értéktétel nélkül teszi, számára a folyamat természetes történelmi trend. Úgy véli, hogy a patriotizmus érzelmi

szinten segíti az egységet, politikai szinten növeli az elkötelezettséget, a szubnacionális és szupranacionális kihívások elleni fellépés mellett arra összpontosít, hogy növeljük a nemzet képességeit, kapacitásait és befolyását. Összességében a *nacionalistább külpolitika nagyobb önbizalmat és megfontoltabb realizmust biztosít* a világgal való kapcsolatban. Tehát ki kell békíteni a szakmát a nemzet akaratával, és ehhez megfelelő közpolitikai nyelvezetbe kell foglalni az indiai nacionalizmust, ennek során összehangolni a történelmet, az identitást, az érdekeket és a politikát. Mindebben a diaszpóra szintén kiemelt fontosságú. A nacionalizmus viszont közvetlen hatással van a régió dinamikájára is, ami kihívást is jelent. Az indiai realizmus szerint törekedni kell az 1945 utáni világrend óvatos megreformálására; dolgozni kell a Nyugattal, de nem hagyni rá a vezetést, számításba venni minden partner esetén mind a pozitív, mind a negatív tényezőket.

Mindennek fényében a következő fejezetekben a szerző kielemezi India kapcsolatrendszerét egy-egy kiemelten fontos partnerrel. A Nyugattal kapcsolatban nem feledkezik meg a szerző a történelmi sérelmekről, nem a múltban élés miatt, hanem a hatékony aktuális érdekérvényesítés érdekében. A vonatkozó részekből kiderül, hogy India a múlt sérelmei ellenére sem Nyugat-ellenes, de távol áll attól, hogy bármely nyugati állam szövetségesévé váljon. Részletesen bemutatja Kína és India kapcsolatát, hasonló pragmatizmussal. Sőt, ezen kiemelt kapcsolat menedzselésénél fontos különválasztani a két összefüggő dimenziót: a szokásos (szomszédos) államközi viszonyrendszert és a globális erőegyensúly megtalálására fókuszáló törekvéseket. Ez azt jelenti, hogy a két fél konfliktusos viszonya ellenére India nem érdekelt abban, hogy egy nemzetközi Kína-ellenes koalíció újabb sodródó szereplőjévé váljon. Itt a törekvés inkább a kompromisszumok keresésére irányul, és arra, hogy a két ország ne engedje, hogy a külső szereplők egymás ellen használják őket, vagy saját hasznukra fordítsák a konfliktusukat. A Japánnal való egyre pozitívabb kapcsolat jövője részben azon is áll, hogy Japán képes lesz-e a nyugati érdekszférán túl gondolkodni, szuverénebb politikát vinni. India százszázalékosan áll az ASEAN mögött, és annak megerősítésében érdekelt a régióban megjelenő új együttműködések ellenére is. India szerint az új Nagy Sakkjátszma helyszíne az indo-pacifikus régió, és ezért a külpolitikában ez fontos prioritás.

Az egész kötet azt sugallja, hogy a világrend újralibrálása zajlik, és ezért a külpolitikák célja az új egyensúly megtalálásában rejlik: „A jelenlegi diplomáciában a legnagyobb értéke annak a készségnek van, amikor valaki egyszerre jut több, versengő féllel optimális eredményekre.” Az ezeréves Magyarország és a legalább ötezer éves Bharat nem véletlenül gondolkodik hasonlóan. Az ezeréves hagyományokkal rendelkező országoknak mindkét történelmi állam/civilizáció fejlesztése során össze kell fogniuk egy új világrend kialakulása idején. A saját történelmünket kell építenünk, de lehetőleg közösen.

ILYÁS GYÖRGY